

UDK 94(497.6) Fink, M.

Primljeno: 27. 09. 2020.

Stručni rad
Professional paper

Admir Mulaosmanović

SISTEMATIČNO PISANJE O BOSANSKOM GENOCIDU KAO POTICAJ DOMAĆIM INSTITUCIJAMA I ISTRAŽIVAČIMA

**(Matthias Fink, *Srebrenica. Hronologija jednog genocida ili šta se
desilo sa Mirnesom Osmanovićem, Dobra knjiga, Sarajevo,
2020.*)**

Postoje teme koje vlastitom težinom i značenjima koja se iz njih mogu iščitavati nadilaze stanje potpune i konačne istraženosti. Njihov historijski, sociološki, kulturološki, politološki i teološki značaj prevazilazi razumijevanje generacije koja je najizravnije zainteresirana za rasvjetljavanje takvih tema i ulaze u područje onih univerzalnih zapitanosti o čovjeku. Takva je tema i genocid. Govorili o Holokaustu, Bosanskom genocidu ili Holomodoru sva nabrojana područja istraživanja – zašto ne dodati i umjetnost – koja objašnjavaju društvo, grupu, pojedinca i isprepletenost međuovisnih interakcija uvijek i iznova će nastojati proniknuti u korijen i porijeklo dobra i zla, namjere i odluke da se isto uradi.

Bosanski genocid je svoj vrhunac imao sredinom jula u Srebrenici 1995. godine kada su snage bosanskih Srba odlučno napale zaštićenu zonu UN-a sa namjerom potpune eliminacije bošnjačkog prisustva na tom području, a što je trebalo osigurati ispunjenje trećeg strateškog cilja proklamovanog od strane tzv. Narodne skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini 12.5.1992. godine. Taj cilj je bio eliminiranje Drine kao granice između “srpskih država” i stvaranje koridora u dolini ove rijeke. Naravno da su na putu ostvarenja ovoga cilja stajala slobodna područja Srebrenice, Žepe i Goražda.

Knjiga Matthiasa Finka (izdavač je Dobra knjiga iz Sarajeva/2020) govori o tim presudnim mjesecima (Poglavlje 1), odnosno danima (Poglavlja 2, 3 i 4) u kojima je Srebrenica pretrpjela onu vrstu uništenja koju ljudi teško prihvataju i razumijevaju, dok se u ostalim poglavljima (5, 6 i 7) tretira pitanje odgovornosti i krivice. Kao dodatak bosanskog izdanja umetnuto je niz izjava ratnih zločinaca, sudskih procesa i presuda pred Međunarodnim sudom (MKSJ) čije autorstvo pripada prevodiocu Avdiji Alibašiću. Ovaj dodatak, koliko god dokumenti bili značajni, djeluje kao opterećenje za ionako vrlo obimnu knjigu.

Osnovna odlika ovoga djela je izuzetan broj detalja i činjenica koje je autor prikupio, kontekstualizirao i nastojao ih staviti u logičan narativni diskurs. Time je pokazao kako je istraživanje provodio sistematično i dugo. U obilju dokumenata Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MSKJ/ICTY), čiji rad je autor pratio i o istom izvještavao, nalazi se dostatna literatura kao i lokalne hronike kao izvori na kojima se rekonstruišu perspektive srpskog odnosno bošnjačkog stanovništva. Ova obimnost građe, iako nema novih dokumenata koja do sada nisu bila dostupna istraživačima, je i najznačajniji segment knjige. Vješto pripovjedanje Matthiasa Finka, temeljeno na hronološkom nizanju, učinilo je ovo djelo jednim od značajnijih do sada u pogledu pisanja o genocidu na Bošnjacima zaštićene UN zone Srebrenica, pa i ukupno o bosanskom genocidu.

U kolopletu događaja, nesporazuma, nedosljednosti i neodlučnosti, dvojbenog djelovanja komande Holandskog bataljona u Srebrenici te korespodencije UN-ovih komandi na relaciji Sarajevo-Zagreb-New York autor dosta vješto razotkriva bezvoljnost međunarodnog faktora za konkretnim akcijama kojima bi se pomoglo stanovništvu Srebrenice. Najbolji pokazatelj ovome autor daje u detaljnom objašnjenju događaja od 10. jula 1995. godine kada su srpske snage već praktično okupirale Srebrenicu. Iako je NATO bio više nego spreman da djeluje i zaustavi ofanzivu (Krivaja 95), iako su svi preduvjeti bili ispunjeni, igra gluhih telefona i pogrešnih pretpostavki vraćali su moćnu avijaciju koja se već nalazila iznad Jadrana nazad u NATO-ovu italijansku bazu bez obavljenog posla.

Naime, tog 10. jula 1995. godine general Janvier sagledavajući ukupne događaje i evaluirajući izvještaje koji su stizali “nije očekivao da će Srbi zauzeti enklavu” (str. 348-9.) te mu je primarni cilj bio da UN-ove trupe u Srebrenici držati izvan sukoba. Sama ovakva postavka francuskog generala govorila je kako misija UN-a u zaštićenoj zoni nije bila jasno definirana niti je mandat predviđao istinsku zaštitu. O tome je i Fink dao vrlo konkretan osvrt tumačeći pojmove *safe area* i *safe heaven* oko kojih su se lomila koplja u New Yorku.

S druge strane, o cilju Karadžića i Mladića glede zauzimanja ovih enklava, zapravo, već duže vremena nije bilo nikakve dileme. O tome je u svome djelu "Balkanska odiseja" svjedočio i pregovarač David Owen, a smatrao je nerazboritim što bosanska vlast nije ušla u pregovore o zamjeni teritorije oko Sarajeva za Žepu i Srebrenicu, a što su i mape Kontakt grupe sadržavale. I Owenu je bilo jasno da Srbi žele ovladati enklavama i tako potpuno osvojiti Podrinje, čime bi granica BiH sa Srbijom praktično isčezla.

Britanac je bio uvjeren da se pregovorima i razmjenom područja moglo dosta postići početkom 1995., a sličan stav imao je i o pregovorima početkom 1994. godine. Radovan Karadžić je, po vlastitom iskazu koji je potvrdio britanski lord, bio spreman poduzimati radikalna rješenja dok se od bosanskohercegovačke strane tražilo da popušta. Upravo to radikalno rješenje se i dogodilo, a što Fink veoma dobro obrazlaže u svojoj knjizi, posebno u poglavlju 4 u kojem donosi opise mjesta genocida i masovnih egzekucija.

Knjiga, ipak, ima dva nedostatka. U šestom poglavlju u kojem problematizira odgovornosti, od bosanskohercegovačke vlade do dokazivosti uloge Srbije u genocidu, a preko pitanja vezanih za uloge UN-a i NATO-a, nameće se mišljenje kako je u pogledu odnosa Sarajeva prema događajima u Srebrenici autor donio negativan sud ulazeći dosta plošno i bez previše detalje u ovu temu. Za jedan ovakav stav autora bilo je, nema sumnje, potrebno više akribičnosti i kontekstualiziranja. Staviti veliku odgovornost i očekivanja na one koji su prihvatili zaštitu UN-a snaga sa povjerenjem da će mandat biti izvršen ne djeluje kao validan pristup. Posebno zbog činjenice da je autor ovakav pristup temeljio na napisima novinara (Hećimović) i političkih oponenta (Meholjić). Drugi nedostatak je nepostojanje vrlo ozbiljnog predgovora koji bi ujedno bio i diskusija o knjizi, a na što je izdavač trebao misliti.

Uprkos ovom, usudio bih se reći, malom promašaju koju djelo *Srebrenica. Hronologija jednog genocida ili šta se desilo sa Mirnesom Osmanovićem* ima, sigurno je kako se radi o vrlo značajnom osvrtu na događaje iz jula 1995. godine u kojima su snage bosanskih Srba sistematski i planski počinile genocid nad Bošnjacima. Možda je ova studija svojevrsna opomena naučnim institucijama u našoj državi koje su trebale producirati puno više djela koja svjedoče o bosanskom genocidu ali i pokazatelj kako se može i treba raditi. S tim u vezi, uz ovu malu opasku, toplo preporučujem knjigu za čitanje s nadom kako će nakon nje nastati nove i bolje studije. Naprosto jer ova tema, kako sam kazao, ne može biti zaključena.

Adresa autora
Authors' address

Admir Mulaosmanović
Internacionalni univerzitet u Sarajevu
amulaosmanovic@ius.edu.ba